

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті обґрунтовано проблему педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї завдяки застосуванню цифрових технологій у процесі дистанційного навчання, спричиненого пандемією Covid-19. Зроблено акцент на використанні цифрових технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, зокрема створенні фото- та відеопрезентацій, відеороликів, оголошень, методичних рекомендацій, інструкцій для батьків, фотоальбомів. Представлено досвід використання закладами дошкільної освіти у роботі з батьками соціальних мереж, мобільних додатків (вайбер-груп, блогів), онлайн-платформ (Google Classroom, ZOOM). Схарактеризовано методика використання відеоконфе-

ренцій як телекомунікаційну технологію. Визначено, що важливу роль у педагогічній взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків відіграє сайт закладу освіти, де розміщено всю необхідну інформацію щодо виховного процесу. Окреслено вимоги до проведення фото- і відеозйомок в освітній та виховній діяльності закладу дошкільної освіти. Доведено, що вплив цифрових технологій на життя сім'ї та закладу дошкільної освіти вимагає врахування сучасних тенденцій розвитку цифрового суспільства, зокрема оновлення форм і методів роботи з батьками.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, цифрові технології, відеоконференція, відеоролики, вайбер-групи, дистанційне навчання, соціальні мережі.

Larisa LIAKHOTSKA,

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Professor of the Department of Open Education Systems
and Information Communication Technologies,
State Higher Educational Institution «University of
Educational Management»,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9690-8376
e-mail: lyahotska@ua.fm

PEDAGOGICAL INTERACTION OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION AND FAMILY WITH USING OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF DISTANCE LEARNING

Abstract. The author takes notice of a problem on organizing and quality of undertaking an educational

process based on the digital technologies under the global quarantine related to Covid-19 at educational institu-

tions in general and at preschool educational institutions in particular. The author states that, at secondary education schools and higher educational institutions, this problem is solved owing to distance learning. The author has focused on solving a problem of applying the digital technologies in the pedagogical interaction with parents at preschool educational institutions: applying the software to be used to create presentations, video clips, e-advertisements, e-teaching guides, parent guides, e-photo albums. The article discloses experience of preschool educational institutions concerned with using social networks and mobile applications (Viber-groups, websites, and blogs), as well as online-platforms (Google Classroom, ZOOM, etc.) in the pedagogical interaction with parents. The article describes guidelines for using video conferences as the telecommunication technology. The author attaches attention to rules of video footages in educational and pedagogical activities of a preschool education institution. The author mentions that using opportunities of computer visualization of teaching guides and their optimal structuring in electronic form undoubtedly enhance quality of perception of information by parents. In synchronous mode of a video conference, pedagogical staff is able to demonstrate mass events children participate in the period of the quarantine related to Covid-19, as well as at the time of performance of work duties by their parents. The author pays considerable attention to a fact that taking photos and shooting videos – a process of fixing facts in data carriers – has become common in the modern world. However, in the process of performing such actions, all participators of an educational process and parents are eligible for legal and legislative protection. The author has indicated that the influence of digital technologies on the family life and an educational institution requires taking into account contemporary tendencies of development of digital society and, accordingly, renovating forms and methods for working with parents.

Key words: pedagogical interaction, digital technologies, video conference, video clips, Viber-groups, distance learning, social networks.

Постановка проблеми. Цифрові технології стрімко увійшли в усі сфери життя українського суспільства, перетворившись із модного тренду на вимогу часу. Використання сучасних гаджетів у різних галузях науки призвело до досягнення нею якісно високого рівня розвитку. «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки і затвердження плану заходів щодо її реалізації» (Концептуальні засади «Цифровий порядок денний України 2020: проєкт, 2020), «Національна економічна стратегія 2030» (Національна економічна стратегія 2030: проєкт, 2020) – це документи, що визначають пріоритетні напрями розбудови інформаційного суспільства в нашій державі на засадах інтеграції у світовий освітній простір.

У ситуації, в якій сьогодні опинилася не лише Україна, а й увесь світ, неабиякої актуальності набуло питання організації освітнього процесу в умовах глобального карантину, пов'язаного з пандемією Covid-19. Як наслідок – заклади загальної середньої та вищої освіти перейшли на дистанційне навчання, а це зі свого боку викликало неабиякі труднощі з організацією та проведенням освітнього процесу в онлайн-режимі. Не залишилися осторонь цих проблем і заклади дошкільної освіти, зокрема набуло актуальності питання засто-

сування цифрових технологій у процесі педагогічної взаємодії з батьками вихованців у процесі дистанційного навчання.

Для вирішення окреслених вище питань МОН України розробило «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» (2020) (далі – *Положення*), в якому закладам загальної середньої освіти надаються конкретні рекомендації щодо якісної організації освітнього процесу у ході дистанційного навчання, зокрема звертається увага на права та обов'язки батьків у цьому процесі. Відповідно до означеного вище Положення «батьки є суб'єктами дистанційного навчання (разом з учнями та педагогічними працівниками) і надзвичайно важливе значення має їхнє сприяння виконанню дитиною освітньої програми та досягненню певних результатів навчання. У ході дистанційного навчання (подібно до очного) батьки мають певні права та обов'язки, визначені: статтею 55 Закону України «Про освіту», частиною другою статті 14; частиною другою статті 20; статтями 25 та 30; частиною п'ятою статті 59 Закону України «Про повну загальну середню освіту»; пунктом 13 розділу I, пунктом 2 розділу II, пунктом 5 розділу III Положення. Батьки, які виявляють бажання організувати дистанційне навчання своєї дитини, у відповідній заяві підтверджують наявність умов для такого навчання в синхронному та асинхронному режимах (пункт 4 розділу II, пункт 3 розділу III Положення)». Відзначимо, що в Положенні особливо увага звертається на «необхідність налагодження та підтримання зворотного зв'язку та конструктивної комунікації між учасниками освітнього процесу, які спільними зусиллями забезпечують досягнення результатів навчання, визначених державними стандартами освіти» (Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, 2020).

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питання застосування цифрових технологій в освіті, зокрема в організації і проведенні дистанційного навчання, знайшли відображення у працях багатьох науковців. Так, С. Карплюк аналізує відносно новий для сучасного інформаційного суспільства термін «цифровізація», наголошуючи, що під ним варто розуміти «цифровий спосіб зв'язку, запису, передачі даних за допомогою цифрових пристроїв» (Карплюк, 2019, с. 188–197). І. Іванюк та О. Овчарук окреслюють стан готовності педагогів закладів загальної середньої освіти до застосування інформаційно-освітнього середовища для здійснення дистанційного навчання в умовах карантину, спричиненого Covid-19 (Іванюк, Овчарук, 2020, с. 48–54), а С. Литвинова дає конкретні рекомендації щодо організації дистанційної форми навчання у цей період (Литвинова, 2020, с. 54–61).

Питання щодо взаємодії суб'єктів освітнього процесу в ході дистанційного навчання в початковій школі обґрунтовують О. Штихалюк, І. Юхно, Я. Бабич, О. Нечасова (2016), акцентуючи увагу на соціальній значущості та необхідності переходу до новітніх інтернет-технологій, створенні продуктивного освітньо-інформаційного середовища з максимальним залученням батьків як безпосередніх суб'єктів освіти й виховання дітей, розробленні й впровадженні ефективної системи взаємодії між суб'єктами освітнього процесу.

Результати аналітичного дослідження змін, що відбуваються в ході використання в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти дистанційних форм

навчання представлено в дослідженні О. Пінчук (2011), зокрема розглянуто деякі особливості дидактичної взаємодії у межах штучно створеного комунікативного простору дистанційної форми навчання.

Отже, проведений нами аналіз наукових досліджень і публікацій, нормативно-правових документів, що обґрунтовують стратегічні орієнтири стосовно цифровізації всіх сфер життя, а також здійснення наукових розвідок у напрямі педагогічної взаємодії в середовищі дистанційного навчання закладів вищої та загальної середньої освіти, доводить, що низка аспектів потребують подальшого вивчення, зокрема майже не висвітлено питання щодо застосування цифрових технологій у педагогічній взаємодії закладу дошкільної освіти та сімей вихованців у процесі дистанційного навчання.

Мета статті – обґрунтувати особливості використання цифрових технологій у педагогічній взаємодії закладу дошкільної освіти із батьками у процесі дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічна взаємодія закладу освіти і сім'ї трактується сьогодні «як спеціально організована (вибудована) система впливів, зв'язків, відносин, узгоджених дій і контактів педагогів і батьків, спрямованих на активізацію спільної діяльності педагогів і батьків у процесі виховання дітей, а також сприятливих умов особистісного розвитку і зростання, організації активного життя» (Ціпан, 2020, с. 235).

Переконані, що швидко зростаючий обсяг інформації, її активне використання в різних сферах діяльності, створення сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури актуалізують необхідність використання цифрових технологій у процесі педагогічної взаємодії закладу освіти та батьків. Так, їхнє застосування в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти (*далі – ЗДО*) здійснюється за такими напрямками: засіб доступу до необхідної інформації та її засвоєння; забезпечення доступу до науково-методичної літератури з проблеми сім'ї та сімейного виховання; логічне впорядкування і систематизація матеріалу; оперативна консультативна допомога батькам із питань сімейного виховання; створення умов для зацікавлення та активної участі батьків у виховному процесі.

Серед переваг використання інформаційно-цифрових технологій у процесі педагогічної взаємодії сім'ї і закладу дошкільної освіти – застосування комп'ютерних програм, завдяки яким створюються презентації, відеоролики, оголошення, методичні рекомендації, інструкції для батьків, фотоальбоми груп та ін., що сприяє кращому засвоєнню і запам'ятовуванню батьками інформації з проблем сімейного виховання.

Створення сайту закладу дошкільної освіти чи чату у вайбері для конкретної групи дає змогу кожному з батьків отримувати своєчасну й оперативну інформацію про особливості діяльності закладу, режим дня та харчування вихованців, освітньо-виховні заходи, напрями роботи з батьками тощо. Опрацювання звукових листів, відеоматеріалів із різних проблемних питань, перегляд фільмів із педагогічної тематики, прем'єрна демонстрація книг, участь в онлайн-тренінгах, аналіз педагогічних ситуацій, перегляд презентацій – це лише деякі приклади шляхів підвищення рівня педагогічної культури батьків (Волосюк, 2015).

Цифрові технології активно використовуються під час онлайн-взаємодії з батьками у процесі проведення в ЗДО масових педагогічних заходів (організація віртуальних батьківських зборів, дистанційних конференцій за участю фахівців у галузі сімейного виховання). Як зазначено в інструктивно-методичних рекомендаціях МОН України, «модель партнерської взаємодії із сім'єю кожен заклад дошкільної освіти розробляє самостійно, ґрунтуючись на принципах взаємоповаги, взаємодовіри, взаєморозуміння, співпраці, усвідомлення своєї ролі та відповідальності» («Щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2020/2021 навчальному році», 2020).

Заслугує на увагу і впровадження дистанційних форм спілкування з батьками, особливо в дні, коли дитина з тих чи інших причин була відсутня в закладі освіти. Зокрема, батьки мають можливість ознайомитися з розміщеною на сайті інформацією: матеріалами онлайн-семінарів і майстер-класів; практичними порадами та відеозаняттями, проведеними вихователями в онлайн-режимі на онлайн-платформах Google Classroom, ZOOM тощо). Крім того, можливе застосування мобільних додатків Messenger, Viber, Facebook у межах робочого часу.

Особливу увагу варто звернути на педагогічну взаємодію педагогів із батьками у мережі Інтернет. Так, усім учасникам такої взаємодії слід пам'ятати, що у віртуальному середовищі закладу дошкільної освіти, як і в реальному житті, є певні правила поведінки, своєрідна культура віртуального спілкування. Педагогічні працівники закладів дошкільної освіти, спілкуючись з батьками на професійних чи тематичних форумах, у чатах та співтовариствах, повинні бути обізнані та компетентні з тих чи інших професійних питань, відзначитися толерантністю, не ігнорувати правил етикету, притаманних інтернет-ресурсам, слідкувати за рівнем своєї грамотності (писати коротко, зрозуміло й без помилок), дотримуватися загальноприйнятих правил поведінки в чатах та форумах, бути об'єктивними та ввічливими, адже це чи не найголовніше правило цивілізованого віртуального спілкування (Культура віртуального спілкування: методичні поради, 2014).

Інструментами педагогічної взаємодії з батьками в закладі дошкільної освіти можуть бути: електронна пошта, форум, чат, відеоконференція, блог, соціальні мережі Telegram та Viber тощо.

Найпоширенішою практикою дистанційної роботи є створення в соціальній мережі вайбер-групи для батьків із метою надання їм рекомендацій (фото-, аудіо-, відео-, письмово тощо) стосовно здійснення освітньої діяльності за окремими темами, отримання фотозвітів, надсилання покликань на сторінки з розвиваючими завданнями, аудіоказками, піснями, поробками, фізичними вправами в мережі Інтернет, відеороликів за темами занять, проведення конкурсів, марафонів, флешмобів, створення і використання YouTube-каналів та ін.

Цифрові технології надають змогу закладу дошкільної освіти у процесі педагогічної взаємодії з батьками значний відсоток інформації отримувати візуально. У сучасних умовах, використовуючи можливості звичайних персональних комп'ютерів і різних видів відеокамер, педагогічному працівникові стає в пригоді відеозв'язок, що відзначається синхронністю та дозволяє на відстані в режимі реального часу спілкуватися й обмінюватися інформацією,

наприклад, різноманітними електронними документами, що містять звук, текст, таблиці, графіки, комп'ютерну анімацію, відеоматеріали тощо. Можливості сучасних відеоконференцій, зокрема передавання рухомого зображення, є значними, а якість настільки наближена до реального живого спілкування, що нині практично не залишилося напрямів, в яких означена технологія не використовується. Як і за очного спілкування, батьки бачать дії педагога, а педагог може не лише відчувати, а й побачити реакцію батьків. Використання можливостей комп'ютерної візуалізації інструктивно-методичних матеріалів і їхня оптимальна структуризація в електронному вигляді, без сумніву, підвищує якість сприйняття інформації, наприклад, у синхронному режимі відеоконференції вихователь має можливість як у період карантину, пов'язаного з Covid-19, так і під час виробничої зайнятості батьків продемонструвати їм масові заходи, в яких беруть участь їхні діти. Таким чином, варто зауважити, що відеоконференції хоча і не можуть повною мірою замінити «живого» спілкування, однак дають змогу досягти принципово нового рівня педагогічної взаємодії з батьками.

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій фото- та відеозйомка стали звичною справою. У зв'язку з цим варто наголосити, що, проводячи такі дії, всі учасники освітнього процесу та їхні батьки мають право на захист інформації, про що зазначено в Конституції України, Законах України «Про захист персональних даних» та «Про інформацію», Цивільному кодексі України, а також у Європейській конвенції прав людини.

Так, у статті 307 Цивільного кодексу щодо питання фото-, кіно, теле-, відеозйомок неповнолітніх дітей зазначається: «Знімання особи за допомогою фото-, кіно, теле- чи відеоапарату допустиме лише за умови, що зйомки проводяться відкрито на вулиці, під час конференцій, мітингів та інших заходів публічного характеру». Зважаючи на це, під час заходів, які проводяться у закладі дошкільної освіти, як-от дні відкритих дверей, різноманітні урочисті заходи, змагання, ранки, знімати дітей на групові фото та відео можна: без згоди батьків (але якщо при цьому немає заперечень) за обов'язкового дозволу керівника закладу; без дозволу батьків і адміністрації закладу у випадку висвітлення питань, що становлять суспільний інтерес. Окремих норм, які регулюють питання зйомки та використання фото дітей, в українському законодавстві немає, тобто кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на власний вибір. Проте це право обмежене правом кожної особи на повагу до її приватного життя, тобто для здійснення фотозйомки особа має надати свою згоду.

Стосовно відеозйомок педагогічного процесу, то вихователь закладу дошкільної освіти має право відмовитися від проведення онлайн-відеозанять, якщо не бажає працювати в такому форматі. У цьому випадку заклад освіти повинен надати альтернативні варіанти проведення освітньо-виховного процесу. Крім того, завантаження персональних даних у додатки для проведення онлайн-занять є, на нашу думку, вимушеним заходом. Тобто заклади освіти мають узгоджувати із педагогічними працівниками використання конкретних додатків щодо їхньої зручності та доступності, тим паче, що є безліч альтернативних варіантів проведен-

ня занять, які не будуть надмірно обмежувати права суб'єктів освітньо-виховного процесу, наприклад: використання лише голосового супроводу для різноманітних презентацій чи слайд-шоу; попередній запис занять у зручний для педагогічного працівника час і в зручній для нього локації; використання винятково слайд-шоу, що надсилаються електронною поштою чи іншими додатками без проведення онлайн-занять; перевірка завдань та надання коментарів завдяки електронному листуванню тощо.

Висновки. Сучасні батьки є активними учасниками освітньо-виховного процесу, в якому задіяна їхня дитина. Це вимагає від закладів дошкільної освіти оновлення форм і методів роботи з батьками, оскільки передбачає врахування сучасних тенденцій розвитку цифрового суспільства, взаємостосунків між батьками й дітьми, батьками і педагогічними працівниками, особливостей впливу цифрових технологій на життя сім'ї та закладу освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці законодавчих, нормативних документів, навчально-методичних матеріалів із питань використання цифрових технологій та захисту прав учасників освітньо-виховного процесу закладів дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Концептуальні засади «Цифровий порядок денний України 2020: проєкт. (2020). URL: <https://ucsi.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 06.02.2021).

Національна економічна стратегія 2030: проєкт. (2020). URL: https://nes2030.org.ua/?fbclid=IwAR2n7HwFWa2nptw7alD_Ilf6j8neTGLRaMJOXyV1OQcmCf34NHsjAXiw9YM#rec246061582 (дата звернення: 01.03.2021).

Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти. (2020). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/77298/ (дата звернення: 23.01.2021).

Карплюк, С. О. (2019). Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси перспективи розвитку*; матеріали методологічного семінару НАПН України (м. Київ, 4 квітня 2019 р.) / за ред. В. Г. Кременя, О. І. Ляшенка; укл. А. В. Яцишин, О. М. Соколюк. Київ. 361 с.

Іванюк, І., Овчарук, О. (2020). Стан готовності педагогів ЗЗСО до застосування інформаційно-освітнього середовища для здійснення дистанційного навчання в умовах карантину, спричиненого Covid-19. *Нова педагогічна думка*. № 3 (103). С. 48–54. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/212/181> (дата звернення: 22.01.2021).

Литвинова, С. (2020). Організація дистанційної форми навчання в закладах загальної середньої освіти у період пандемії Covid-19. *Нова педагогічна думка*. № 3 (103). С. 55–61. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/213/182> (дата звернення: 22.01.2021).

Штихалюк, О. П., Юхно, І. А., Бабич, Я. С., Нечаєва, О. С. (2016). Взаємодія суб'єктів освітнього процесу при використанні дистанційної форми навчання в початковій школі. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. № 2. URL: [openedu.kubg.edu.ua/file:///C:/Users/User/Downloads/55-20\(2\).pdf](openedu.kubg.edu.ua/file:///C:/Users/User/Downloads/55-20(2).pdf) (дата звернення: 23.01.2021).

Пінчук, О. П. (2011). Особливості педагогічної взаємодії у середовищі дистанційного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11083672.pdf> (дата звернення: 23.01.2021).

Ціпан, Т. (2020). Інноваційні форми та методи педагогічної взаємодії школи і сім'ї у вихованні учнівської молоді. *Інноватика у вихованні*. № 12. Т. 1. С. 235–241. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/15-20-PB.pdf> (дата звернення: 25.02.2021).

Упровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю: тематичний збірник праць. (2015) / упоряд.: А. А. Волосяк; за заг. ред. Л. А. Шишолік. Рівне: РОІППО. 85 с.

Інструктивно-методичні рекомендації МОН України «Щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2020/2021 навчальному році». (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-411729-20#n9> (дата звернення: 25.02.2021).

Культура віртуального спілкування: методичні поради. (2014). Хмельницький. Управління культури, національностей та релігій Хмельницької ОДА; ХОУНБ ім. М. Островського. 28 с. URL: <http://www.ounb.km.ua/vidanya/2014/kvs.pdf> (дата звернення: 25.02.2021).

REFERENCES

Kontseptualni zasady Tsyfrovyi poriadok denniy Ukrainy 2020: proekt [Conceptual principles «Digital order of Ukraine 2020: project»]. (2020). URL: <https://ucc.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>. [in Ukrainian].

Natsionalna ekonomichna stratehiia 2030: proekt [National Economic Strategy 2030: project]. URL: https://nes2030.org.ua/?fbclid=IwAR2n7HwFWa2nptw7aID_I6j8neTGLRaMJOXyV1OQcmCF34NHsjAXi-w9YM#rec246061582. [in Ukrainian].

Polozhennia pro dystantsiinu formu zdobuttia povnoi zahalnoi serednoi osvity [Regulations on the remote form of obtaining complete general secondary education]. (2020). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/77298/. [in Ukrainian].

Karpliuk, S. O. (2019). Osoblyvosti tsyfrovizatsii osvitnoho protsesu u vyshchii shkoli [Features of digitalization in educational process in higher education]. *Informatsiino-tsyfrovyi osvitnii prostir Ukrainy: transformatsiini protsesy perspektyvy rozvytku: materialy metodolohichnoho seminaru NAPN Ukrainy (Kyiv, 4 kvitnia 2019 r.) / za red. V. H. Kremenia, O. I. Liashenka; ukl. A. V. Yatsyshyn, O. M. Sokoliuk*. Kyiv. 361 s. [in Ukrainian].

Ivaniuk, I., Ovcharuk, O. (2020). Stan hotovnosti pedahohiv ZZSO do zastosuvannia informatsiino-osvitnoho seredovyscha dlia zdiisnennia dystantsiinoho navchannia v umovakh karantynu, sprychynenoho Covid-19 [Readiness of general secondary education institutions teachers for application of informational and educational

environment for distance learning in quarantine caused by Covid-19]. *Nova pedahohichna dumka*. № 3 (103). S. 48–54. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/212/181> (data zvernennia: 22.01.2021).

Lytvynova, S. (2020). Orhanizatsiia dystantsiinoi formy navchannia v zakladakh zahalnoi serednoi osvity u period pandemii Covid-19 [Organization of distance learning in general secondary education institutions during the Covid-19 pandemic]. *Nova pedahohichna dumka*. № 3 (103). S. 55–61. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/213/182> (data zvernennia: 22.01.2021).

Shtykhaluk, O. P., Yukhno, I. A., Babych, Ya. S., Nechaieva, O. S. (2016). Vzaiemodiiia subiektiv osvitnoho protsesu pry vykorystanni dystantsiinoi formy navchannia v pochatkovii shkoli [Interaction of subjects of educational process for using distance form of learning in elementary school]. *Vidkryte osvitnie e-seredovyshe suchasnoho universytetu*. № 2. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/55-20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/55-20(2).pdf). [in Ukrainian].

Pinchuk, O. P. (2011). Osoblyvosti pedahohichnoi vzaiemodii u seredovyschi dystantsiinoho navchannia uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Features of pedagogical interaction in the environment of distance learning of pupils in secondary schools]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11083672.pdf>. [in Ukrainian].

Tsipan, T. (2020). Innovatsiini formy ta metody pedahohichnoi vzaiemodii shkoly i simi u vykhovanni uchnivskoi molodi [Innovative forms and methods of pedagogical interaction between school and family in education of students youth]. *Innovatyka u vykhovanni*. № 12. Т. 1. С. 235–241. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/15-20-PB.pdf>. [in Ukrainian].

Vprovadzhenia ta poshyrennia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u roboti doshkilnoho navchalnoho zakladu z ditmy, pedahohamy, batkamy ta hromadskistiu: tematychnyi zbiryk prats [Introduction and spreading of information and communication technologies in the work of preschool education with children, teachers, parents and the public]. (2015) / uporiad.: A. A. Volosiuk; za zah. red. L. A. Shysholik. Rivne: ROIPPO. 85 s. [in Ukrainian].

Instruktyvno-metodychni rekomendatsii MON Ukrainy «Shchodo orhanizatsii diialnosti zakladiv doshkilnoi osvity u 2020/2021 navchalnomu rotsi» [Instructional and methodical recommendations of the Ministry of Education and Science of Ukraine «On the organization of preschool education in the 2020/2021 academic year»]. (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-411729-20#n9>. [in Ukrainian].

Kultura virtualnoho spilkuвання: metodychni porady [Culture of virtual communication: methodical recommendations]. (2014). Upr. kultury, natsionalnostei ta relihii Khmelnyts. oblderzhadmin.; KhOUNB im. M. Ostrovskoho. Khmelnytskyi. 28 s. URL: <http://www.ounb.km.ua/vidanya/2014/kvs.pdf>. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 05.03.2021 р.